

Masarykova univerzita

Fakulta

Filozofická fakulta

Obor řízení

Klasická filologie

Uchazeč

Mgr. Aleš Chalupa, Ph.D.

Pracoviště uchazeče

Filozofická fakulta, Masarykova univerzita

Habilitační práce

The Roman Cult of Mithras: Atlas of Sites and Catalog of Mithraic Evidence I

Složení komise

Předseda

prof. PhDr. Daniela Urbanová, Ph.D.

Filozofická fakulta, Masarykova univerzita

Členové

Prof. Claudia Santi, PhD.

Univerzita v Kampánii Luigi Vanvitelli

doc. Béla Adamik

Univerzita Loránda Eötvöse

doc. Radek Chlup, Ph.D.

Univerzita Karlova v Praze

doc. Mgr. Irena Radová, Ph.D.

Filozofická fakulta, Masarykova univerzita

Hodnocení vědecké / umělecké kvalifikace uchazeče

Mgr. Aleš Chalupa, Ph.D. ukončil magisterské studium religionistiky a latinského jazyka a literatury v r. 2005, po úspěšné obhajobě magisterské práce zaměřené na problematiku vyloučení žen z římského kultu boha Mithry: „Hyeny nebo Ivice? Mithraismus a ženy v kontextu náboženského světa pozdní antiky“. V doktorském studiu pokračoval na Masarykově univerzitě a v roce 2008 úspěšně obhájil disertaci s názvem „Římské náboženství a příchod principátu: Změna, nebo kontinuita?“ a získal doktorský titul v oboru Vědecké studium náboženství. Ve své disertační práci se zabýval proměnami, kterými prošlo římské náboženství v průběhu rozvoje Římské říše.

Od roku 2008 působí A. Chalupa jako odborný asistent na Ústavu religionistiky, FF MU který od roku 2011 do května 2022 vedl. A. Chalupa je spoluzakladatelem Laboratoře pro experimentální výzkum náboženství (LEVYNA) a Centra pro digitální výzkum náboženství (CEDRR).

Badatelské zájmy A. Chalupy jsou široce založeny, ve svých odborných pracích se zabývá problematikou spojenou s římským náboženstvím, antickou magií, věštěním a zejména římským kultem Mithry. V současné době pracuje na druhém svazku Atlasu lokalit a katalogu archeologických nálezů souvisejících s římským kultem boha Mithry. Chalupovy práce věnované římskému kultu boha Mithry, se zaměřují zejména na v současnosti nejaktuálnější badatelské otázky (týkající se např. povahy mithraistických stupňů zasvěcení, přítomnosti či nepřítomnosti žen v římském kultu boha Mithry nebo otázky původu tohoto římského kultu). Díky svým odborným publikacím se A. Chalupa stal mezinárodně uznávaným a hojně citovaným specialistou v oboru. Byl také jedním z prvních religionistů, kteří aplikovali různé teorie kognitivní vědy o náboženství na studium starověkých náboženství, a pomáhal se založením nového oboru – kognitivní historiografie. Za uznání habilitantových vědeckých úspěchů a odborného přínosu mezinárodní vědeckou komunitou lze pokládat to, že byl přizván do redakční rady časopisu *Journal of Cognitive Historiography*, který od roku 2013 vydává nakladatelství Equinox Publishing. A. Chalupa je rovněž dlouholetým členem redakční rady časopisu *Journal of the Cognitive Science of Religion* a časopisu *Religio*, vydávaného Českou asociací pro religionistiku. Zajímá se také o makro historický přístup ke studiu starověkých náboženství a o nové historiografické metody, včetně geografické a síťové analýzy. A. Chalupa je autorem více než třiceti převážně cizojazyčných odborných studií v prestižních časopisech, z nichž 12 je citováno v databázích Scopus či WoS. Jeho odborné práce jsou hojně citovány (31 citací v mezinárodních databázích, a 36 ostatních citací).

Mezinárodní rozměr habilitantova působení v roli odborníka v zahraničí dokládá jak četná účast na tuzemských i zahraničních konferencích, tak také jejich pořádání, a dále zahraniční pobyty a zvané přednášky. Dr. Chalupa byl například pozván k přednesení speciálních přednášek na Středoevropské Univerzitě v Budapešti (2016), na uzavřených konferencích v Oxfordu (2018) a Bergenu (2022). Jako hostující přednášející působil také během svých pobytů v rámci programů CEEPUS a ERASMUS na Vídeňské univerzitě (2009, 2010 a 2017), Jagellonské univerzitě (2009 a 2019), Univerzitě v Szegedu (2008 a 2015), Univerzitě Károly Gáspara v Budapešti (2013).

Během své akademické kariéry byl A. Chalupa hlavním řešitelem tří velkých grantových projektů: prvním z nich byl postdoktorandský grant Nadace Českého fondu vědy (2009-2011), který se zaměřoval na antické mysterijní kultury a jejich roli ve společnosti Římské říše. Druhým byl interdisciplinární projekt GEHIR (Generative Historiography of Religion) financovaný Grantovou agenturou Masarykovy univerzity) v letech 2015-2017. Tento projekt, na němž se podíleli vědci z různých oborů (dějiny náboženství, informatika, geografie a matematika), zkoumal dynamiku přenosu křesťanství, judaismu, římského kultu Mithry a egyptských kultů ve starověkém Středomoří s využitím inovativních metod matematického a počítačového modelování a síťové analýzy. Výsledkem tohoto výzkumu je řada publikací v prestižních časopisech, jako jsou PLOS ONE, *Journal of Cognition and Culture* nebo *Clodynamics*. Další navazující projekt, financovaný Grantovou agenturou ČR (2018-2021), se zaměřil na roli sekundárních center při šíření křesťanství, egyptských kultů a římského kultu Mithry. Případová studie pod vedením DA. Chalupy byla zaměřena na roli římské armády při šíření kultu Mithry a našla podporu pro hypotézu, která považuje římskou armádu a její infrastrukturu za důležitý faktor usnadňující šíření mithraistického kultu v Římské říši.

Závěr: Vědecká / umělecká kvalifikace uchazeče **odpovídá** požadavkům standardně kladeným na uchazeče v rámci habilitačních řízení v oboru Klasická filologie.

Hodnocení pedagogické způsobilosti uchazeče

Habilitantovy pedagogické zkušenosti jsou bohaté a různorodé, na Ústavu religionistiky zajišťuje výuku teoretických předmětů i pokročilých seminářů zvláště se zaměřením na antiku a latinské prameny. Má rovněž pedagogické zkušenosti ze zahraničí (Vídeň, Budapešť, Szeged a Krakov. A. Chalupa je autorem učebnice gnosticizmu (2013) a řady kapitol v učebnicích z oboru religionistiky. Během svého působení na FF MU vedl 16 bakalářských, 8 magisterských a 3 doktorské práce.

Závěr: Pedagogická způsobilost uchazeče **odpovídá** požadavkům standardně kladeným na uchazeče v rámci habilitačních řízení v oboru Klasická filologie.

Hodnocení habilitační práce uchazeče

Za oponenty zvolila habilitační komise tři přední zahraniční odborníky na religionistiku a mithraistickou problematiku. Prvním z nich je prof. Laurent Bricault, z historického ústavu na univerzitě v Toulouse (Université de Toulouse Jean Jaurès), druhým prof. Uz dr hab. Andrzej Gillmeister, z historického ústavu Univerzity v Zelené Hoře v Polsku (Uniwersytet Zielonogórski) a třetím oponentem je přední maďarský odborník na mithraistický kult Dr. Csaba Szabó, z Ústavu religionistiky na Univerzitě v Szegedu (Department of Religious Studies, University of Szeged). Všechny tři oponentské posudky jsou pozitivní a doporučují pokračovat v řízení. Všichni tři oponenti se shodli na tom, že habilitant předložil velmi dobře zpracovanou, rozsáhlou, originální práci, která splňuje požadavky kladené na habilitační práce v oboru klasická filologie. Habilitační spis vyšel v r. 2023 v nakladatelství Masarykovy Univerzity a anglická verze knihy je již připravena a vyjde v zahraničním nakladatelství. Z oponentských posudků cituji:

prof. Laurent M. Bricault:

The catalogue itself is of considerable interest and is a fantastic addition to the Mithraic Studies. Mr. Chalupa has done a lot of reading and thinking, and his critical analysis of the documentation is as precise as it is pertinent. (...) I don't think I've found any point of disagreement with the author in the entries I've consulted in detail, and I fully share the rigor of his analysis and reasoning, which are of the highest standard. (...) But I'd already like to offer my warmest congratulations and thanks to Mr. Chalupa for the wonderful tool he has given us with his Atlas.

prof. Uz dr hab. Andrzej Gillmeister:

Aleš Chalupa's work is a work that confirms the author's high competence as a researcher of antiquity. It has the potential to enter the main scholarly circulation and become a basic reference book among works on Mithraism. It presents a high level of content and let us repeat it again, is an excellent scientific work.

Dr Csaba Szabó: Chalupa's corpus will be indispensable, because it offers not only the up-to-date state of research on each province, but also on the several other monuments with uncertain provenience, scattered in private collections, auction house websites and rarely accessible, local publications. (...) The work of A. Chalupa is a great work, a detailed catalogue and atlas of finds and a useful tool and addendum for Vermaseren's corpus. (...) The work is by definition interdisciplinary: it unites sources of Latin and Greek Epigraphy, Roman provincial archaeology, historiography and reception history and religious studies (...).

Komise se ztotožňuje s oponenty v tom smyslu, že práce odpovídá požadavkům kladeným na habilitační práce.

Závěr: Úroveň habilitační práce uchazeče **odpovídá** požadavkům standardně kladeným na habilitační práce v oboru Klasická filologie.

Výsledek tajného hlasování komise

Hlasování se uskutečnilo: elektronicky

Počet členů komise		5
Počet odevzdaných hlasů		5
z toho	kladných	5
	záporných	0

Návrh komise

Na základě výsledku tajného hlasování následujícího po zhodnocení vědecké / umělecké kvalifikace, pedagogické způsobilosti a úrovně habilitační práce uchazeče předkládá komise Vědecké radě Filozofické fakulty Masarykovy univerzity návrh **jmenovat uchazeče docentem** v oboru Klasická filologie.

V Brně dne 04.10.2024

prof. PhDr. Daniela Urbanová, Ph.D.

.....